

Γὰ «Γράμματα» μὲ τὴ νέα τους προσπάθεια ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἐκδοσὴ μιᾶς νέας συλλογῆς «Τὰ βιβλία τῆς Ζωῆς», ἔχουν τὴν πεποίθησιν πῶς ἔρχονται νὰ πληρώσουν ἓνα κενὸ ποῦ εἶταν αἰσθητὸ ἀπὸ καιρὸ. Οἱ μεγάλες ἰδέες ποὺ ἔχουν ἐκφράσει ὅλοι οἱ μεγάλοι ἄνδρες δὲν μποροῦν νὰ μείνουν κτῆμα ὀλίγων λογίων ἢ εἰδικῶν. Πρέπει νὰ γνωσθοῦν καὶ ἀπὸ τὸν λαόν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐν γένει τὴν Ἀνατολὴν ὁ λαὸς ζεῖ ἀκόμη μέσα στὴ πῶς μεγάλη ἀμάθεια, ἀδιάφορος γιὰ τὴν τέχνη, τὴ σκέψη, τὴν ἐπιστήμην. Μισονεϊκός, ρουτινιέρικος δὲν ἀποδέχεται τὸ νέον, παρὰ ὅταν τὸ νέον αὐτὸ βρίσκεται στὸ ἐπίπεδο καὶ ἔχει τὴ φόρμα τοῦ «πᾶρε πόδι» καὶ τοῦ «καλὲ ἄντρες». Σὲ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς λογίους μας δὲν ἀπαρέσκει αὐτὴ ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἀπάθεια τοῦ λαοῦ. Μὲ ὀλιγώτερο κόπο μποροῦν νὰ φθάσουν ὑπ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις στὴν περιορὴ τοῦ διανοουμένου. Τὸ χάσμα πάντα θὰ φαίνεται μεγάλο. Τὰ «Γράμματα» ὅμως σκέπτονται πλέον ἀνθρωπιστικά. Τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου μναλὸ εἶναι κτῆμα ὅλων καὶ ὄχι ὀλίγων. Κατ' ἀρχὴν ὅλοι εἶναι καλεσμένοι στὴν ἐλευθερίαν, στὴ χαρὰ, στὴ ζωὴ τέλος.

B-K.

Ἀπὸ τὰ ὀχτὼ βιβλία ποὺ κυκλοφόρησαν ἀναδημοσιεύουμε ἐδῶ μερικὰ κομμάτια :

1. FR. NIETZSCHE: ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΔΙΘΥΡΑΜΒΟΙ, ποιήματα μεταφρασμένα ἀπὸ τὸ Γιάννη Καμπύση. Εἰσαγωγή Δ. Ζαχαριάδη.

Ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή :

Τὰ «Διονυσιακὰ Ποιήματα» ἐσχεδιάσθησαν στὰ 1884. Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1888, τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ πρόδρομοι τοῦ πνευματικοῦ θανάτου κλονίζον με νέον πυρρὸ καὶ ὀξεῖαν ἑξάρσι τὴν ἐτοιμοθάνατην σκέπην του, ὁ ποιητὴς-φιλόσοφος ἀναθεωρεῖ καὶ συμπληρώνει τὰ ὀλίγα αὐτὰ ποιήματα.

Καὶ οἱ στίχοι, ποὺ εἶνε σὰν εἶδος αὐτοβιογραφίας καὶ ποὺ ἀνιστοροῦν τὸν ἀγνώτερο ἀντίκτυπο τῆς κολοσσαίας ἠθικῆς μεταρρυθμίσεως, σ' αὐτὴν τὴν ἴδιαν ὑπαρξί τοῦ φιλοσόφου, ριγοῦν ἀπὸ προαισθήσεις τῆς καταστροφῆς :

Ἐσπέρα τῆς ζωῆς μου !

Ὁ ἥλιος βασιλεύει.

Χωρισμένα τὰ ποιήματα ἀπὸ τὸ ὅλον ἔργο, ἀπὸ τὴν πλούσια ἀλλ' εἰδικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ ἔργου αὐτοῦ, χάνουν τὴν βαθύτερην ἔννοιάν των καὶ ὁμοιάζουν μὲ λυρικοὺς παροξυσμοὺς ἢ μὲ ιδιόμορφες ποιητικὰς ἐξάρσεις. Φωτισόμενα ὅμως ἀπὸ τὸ λοιπὸν ἔργο τοῦ Νίτσε, ἀνακτοῦν τὴν ὁλοκληρωτικὴν αἰσίαν, ὡς λυρικὰς μεταθέσεις τῶν νισεϊκῶν φιλοσοφικῶν συμπερασμάτων καὶ φανερώουν τοὺς πλούσιους καρπούς, ποὺ ἡ ἰδεατὴ ἀνθρωπότητα θὰ ἔδρεπε ἀπὸ τὴν «μεταλλαγὴν τῶν ἀξιών».

Καὶ θὰ ἔπρεπε ὁ βαθὺς τόνος καὶ τὰ μεγαλόπνοα σύμβολα τῶν ὀλίγων αὐτῶν ποιημάτων, νὰ ἔφερναν περιπαθεῖς τοὺς προσκυνητὰς πρὸς τὸ ἔργο, ποὺ εἶναι ἡ ἀρτιότερη προσπάθεια ἀνθρωποκεντρικῆς ἀναγέννησεως τῆς διαιωομένης ζωῆς.

Ἀπὸ τὸ κεῖμενο :

1

Πολὺ ἀκόμα δὲ θὰ διψᾷ,
φλογισμένη καρδιά!

Ἐπόσχεση εἶναι στὸν ἀγέρα,
ἀπ' ἄγνωστα στόματα μοῦ σαλπίζεται,

— ἡ μεγάλη αὔρα ἔρχεται...

Ἀπάνου μου φλογιστικός τὸ μεσημέρι
ἐστέκονταν ὁ Ἥλιος μου·
γειά σας, πὺ ἐρχόσαστε, σεῖς ξαφνικά ἀγεράκια,
ἐσεῖς τοῦ ἀπογυιόματος πνεύματα δροσερά!

Ἀτόξενος καὶ καθαρός φυσάει ὁ ἀγέρας.
Δὲ μὲ στραβοκοιτάζει ἡ νύχτα
μὲ τὴ λοξή
τὴν ξελογιάστρα τῆς ματιά; . .
Κρατήσου δυνατή, ὦ γενναία μου καρδιά!
Μὴ ρωτᾷς: γιατί; —

2

ᾠ τῆς ζωῆς μου ἡμέρα!
ὁ Ἥλιος πέφτει.
Περίχρυσή πιά στέκει
ἡ γυαλιστὴ πλημμύρα.
Θερμὰ ἀνασαίνει ὁ βράχος·
καλὰ ἐκοιμόταν ἡ εὐτυχία σ' αὐτὸν τὸ μεσημέρι
τὸ μεσημεριανό τῆς ὕπνο;
Ἡ ἄβυσσο ἡ μαυρειδερὴ ἀκόμα παίζει ἀπάνου
εὐτυχία σὲ πράσινα φῶτα.
ᾠ ἡμέρα τῆς ζωῆς μου!
ἐρχεται ἡ νύχτα!
Ἀνάβει πιά τὸ μάτι σου
μισοκλεισμένο,
πιά τῆς δροσιᾶς σου ἀναβρῦζει
δακρυοστάλλαγμα,
πιά ἀπάνου ἀπὸ ἄσπρες θάλασσες ἡσυχα τρέχει
πορφύρα τῆς ἀγάπης σου,
ἡ μακαριότητά σου ἡ στερνὴ ἡ δισταχτική..

3

ᾠ εὐθυμία, χρυσή, ἔλα!
Σὺ τοῦ θανάτου μυστικώτατη
γλυκύτατη προαπόλαψη!
— Παραπολὺ γλήγορα ἐγὼ τὸ δρόμο μου ἔτρεχα;
Νά τώρα πὺ τὸ πόδι ἀπόσταςε,
ἡ ματιά σου μὲ προφτάνει,
ἡ εὐτυχία σου μὲ προβοδεῖ.

Γύρο μονάχα κῆμα καὶ παιχνίδι.
Ὅ,τι βαρὺ εἶταν, ἔπεσε στὴν μπλάβη λησιμονιά, —
ἀργὴ στέκεται τώρα ἡ βάρκα μου.
Φουρτούνα καὶ ταξίδι — πῶς τὸ ξέμαθε!
Πόθος κ' ἐλπίδες πνίγηκαν,
ψυχὴ καὶ θάλασσα γυαλὶ εἶναι.

Ἔβδομη μοναξιά !

Ποτές μου δὲν αἰσθάνομαι τόσο κοντά μου
γλυκεῖαν ἀσφάλεια,
τόσο θερμὴ τοῦ Ἥλιου τῇ ματιά.

— Ὁ πάγος τῆς κορφῆς μου ἀκόμα δὲν ἀνάβει ;
Ἀσημένιο, ἐλάφρὸ, ἓνα ψάρι
τὸ σκάφος μου τώρα ἔξω πλέχει...

2. JEAN LAMARCK : Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, με πρόλογο Γ. Βρυσσιμτζάκη.
Ἀπὸ τὸν πρόλογο :

Εἶναι περίεργο νὰ τὸ παρατηρήσει κανεὶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία παρήγαγε τὰ τελευταῖα αὐτὰ σαράντα χρόνια πλῆθος λογίων, ἕως τώρα, δὲν ἀνεφάνη μήτε ἓνας ὅστις νὰ διαγνώσει μέσα στὸ Τρανσφορμισμὸ μὴν ἀντίληψη τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχει ἓναν ἀντίκτυπον στὸν πρακτικόν, στὸν ἀτομικόν μας βίον. Πῶς τόσοι καὶ τόσοι ἀνεπτυγμένοι, ἢ κατ' εὐφημισμὸν καλούμενοι τέτοιοι, δὲν διείδαν τὸ ἠθικὸ μέρος τῆς θεωρίας ; Ἐννοῶ πῶς ἡ ἀρχὴ τοῦ Ἀρχιμήδη, ἡ ἡ ἀρχὴ τοῦ Πασκάλ, μποροῦν νὰ ἀφίσουν κανένα ἀδιάφορον ! Ἀλλὰ ἡ θεωρία τῆς μεταλλαγῆς τῶν εἰδῶν ! Τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς ! Ἐκεῖνο τῆς γένεσης τοῦ ἀνθρώπου ! Πῶς νὰ ἐξηγήσουμε αὐτὴ τὴν ἀπάθεια ;

Θὰ μοῦ ἀπαντήσουν : — Ὅχι λίγοι καὶ ἀπὸ τοὺς δικούς μας ἔχουν ἀσχοληθεῖ, ἀκόμα καὶ εἰδικῶς με προβλήματα ἐπιστημονικά. Εἶναι ἄνθρωποι με πολλὰς γνώσεις, ἐπιστημονικὴ μόρφωση, κλπ. Ἀλλ' ἄνθρωποι σοβαροί, ποὺ δὲν ἀσχολοῦνται με θεωρίες, ἀλλὰ ποὺ στρέφουν τὰ μάτια τους πρὸς τὰ γεγονότα.

Ἄ ! τὸν ἀναγνωρίζω, τὸν τύπο αὐτὸν ποῦ μοῦ λέτε, μοῦ εἶναι πρὸ πολλοῦ γνωστός : ὁ σοφούλιακας, ναί, ναί. Ξεύρω πῶς ἐδιάβασε, ἐπα-
ραδιάβασε, σὲ βαθμὸ ποῦ ἐσκότισε τὸ μυαλό του. Ἐδιάβασε χωρὶς ποτὲ νὰ κατορθώσει νὰ βγάλει ἓνα ἴδιο συμπέρασμα. Ὅσο μοῦ ἀποδείξετε ὅτι ἐδιά-
βασε περισσότερο, τόσο θὰ γελάσω εἰς βάρος του.

Θὰ μοῦ ἦταν ἀδιάφορος ὁ σοφούλιακας ἐὰν τοῦλάχιστον δὲν εἶχεν ἀπαιτήσεις. Ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ κρίνει ὁ ἴδιος ἐπικρίνει. Μὴ ἔχοντας δικές του κρίσεις, ἀσπάζεται τις γνώμες ὅλων τῶν ἐπικριτῶν, ὅλων ἐκείνων ποὺ μὴ ἔχοντας τίποτε βρεῖ οἱ ἴδιοι βγάζουν τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ρόλος τοῦ ἐπιστήμονα εἶνε νὰ παρατηρεῖ καὶ ὄχι νὰ κάμνει συνθέσεις.

Ὁ σοφούλιακας με ὅλη τὴ μὲξερια τῶν ἰδεῶν του ἐπιδιώκει νὰ ἀνα-
γνωρισθεῖ ὡς σοφός. Ἡ μέθοδός του εἶναι ἡ σιωπὴ, τὸ μυστηριώδες ὕφος του, τὸ κουρασμένο καὶ ἡλαστῆς ὕφος ποῦ ἐπιδείχεται. Ὁ σοφούλιακας δὲν εἶναι σοφιστής, εἶναι τὸ ἀντίθετο τοῦ σοφιστῆ. Δὲν ρητορεύει. Κατὰ προτί-
μησιν σιωπᾷ. Ὅταν μιλήσει μιὰ ὅσο τὸ δυνατό πὺ ἀργὰ καὶ ὥσάν με λύπη του. Ἀγαπᾷ νὰ συναναστρέφεται περισσότερο πὺ ἀμαθεῖς του, κατὰ προ-
τίμησιν λογίους. Τὸ συνειδητέστερο δείχνει ἐκεῖνες ἀπὸ τις γνώσεις του τις σχετικὰς με τὸ φυσιολογικὸ ὄργανισμὸ τῆς γυναίκας, τις γεννητικὰς σχέσεις τῶν δύο φύλων κλπ., ποὺ καὶ πὺ εὐκόλα βρίσκουν ἀκροατές.

Ὅπως καὶ νὰ ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ ὅσο μεγάλη καὶ νὰ εἶναι ἡ ἐκτίμησις πολλῶν γιὰ τοὺς σοφοὺς τοῦ τύπου ποῦ περιέγραφα, ἐθεώρησα καλὸ νὰ γράψω τὰ ὅσα ἔγραφα ὅπως ὠθήσω τοὺς νέους, εἰς τὸ νὰ σκέπτονται με τὸ κεφάλι τους καὶ νὰ ζητοῦν πάντα νὰ σχηματίσουν ἰδέες προσεγγίζοντας τοὺς μεγάλους, ποτὲ τοὺς μικροὺς. Ἐνας τέτοιος μεγάλος εἶναι ὁ Λαμάρκ.

Ἀπὸ τὴν εισαγωγή :

Διαβάζοντας κανείς τὸ Μπακουνίν, ἔστω καὶ ἀφοῦ θὰ ἔχει ἤδη διαβάσει καὶ ἀπορροφήσει ὅλη τὴ substantifique moelle ἐνὸς Ἑμερσον, ἐνὸς Guyau καὶ ἐνὸς Νίτσε ἀκόμα, δὲν αἰσθάνεται καμμιὰ κατάπτωση, δὲ βλέπει καμμιὰ ἀπόσταση οὐσιώδη ποῦ νὰ χωρίζει τὸν πρῶτο ἀπὸ οἰοδήποτε ἀπὸ τοὺς δευτέρους. Ἡ φιλοσοφία καὶ τῶν τέσσερων αὐτῶν φιλοσόφων τῆς ζωῆς εἶναι κατὰ βάθος ἡ ἴδια. Ἀλλ' ὁ καθένας τοὺς σύμφωνα μὲ τὴν ἐποχὴ ποῦ ζοῦσε, τὸ ἰδιαίτερό του περιβάλλον, τοὺς ὁρους τῆς ζωῆς του, τὶς ιδιότητες τῆς φυλῆς στὴν ὁποίαν ἀνῆκε καὶ τέλος τὴν ιδιοσυγκρασία του, ἐξέθεσε τὶς ἰδέες του μὲ ἓνα διαφορετικὸ τρόπο. Ὁ Ἑμερσον ἔχει τὸ πλούσιο τοῦ ὕφους, τὸ ὁποῖον καμμιὰ φορὰ χειρίζεται μὲ ὑπέροχη μαεστρία ὅπως ἐκφράσει ἰδέες ὅχι καὶ τόσο βαθυές, ὁ Guyau ἔχει τὴ χάρη καὶ τὴ νότα ἐνὸς πόνου τοῦ ὁποῖου τὸ βαθυὰ ἀνθρώπινο μετριάξει ἐκεῖνο ποῦ ἔχει τὸ νεανικόν, ὁ Νίτσε ἔχει τὸ πάθος, τὸ αἵτακτο, τὸ ὀρμητικόν, τὴν περιέργη τάση πρὸς τὸ ἀκατόρθωτο, πρὸς τὸ ἀπρόσιτο· θάλεγε κανεὶς πῶς διπλά σαυτοὺς τοὺς προφητικoὺς ἥρωες τῆς ζωῆς, δὲν μένει θέση γιὰ κανένα ἄλλο, πῶς ὅλες οἱ θέσεις εἶναι πιασμένες. Πλάνη! Ὁ Μπακουνίν βαδίζει στὴν ἴδια γραμμὴ μὲ τὰ μεγάλα αὐτὰ πνεύματα, ντυμένος μὲ κόκκινη ἀμφίεση, σκεπασμένος ἀπὸ ἓνα σύννεφο καπνοῦ, ἄκαμπτos πρὸς σκοπὸς τῆς πρωτοπορείας τῆς ἀνθρωπότητος ποῦ σκέπτεται.

Ποῦ ἔγκειται τὸ ἰδιάζον στὸ πνεῦμα τοῦ Μπακουνίν χαρακτηριστικὸ ποῦ τὸν θέτει τόσο ὑψηλά, ἀνάμεσα στοὺς σκεπτόμενους τῆς ἀνθρωπότητος; Τὸ χαρακτηριστικὸ αὐτὸ τὸ ὀφείλει στὴ λογικὴ του, σὲ μιὰ λογικὴ ἀλύγιστη καὶ ζωντανὴ ποῦ δὲν ἀνέχεται κανένα συμβιβασμὸ μὲ τὰ ἀδύνατα συναισθήματα καὶ δὲν δελεάζεται ἀπὸ κανένα σόφισμα. Ἡ λογικὴ τοῦ Μπακουνίν, συνταυτίζεται μὲ τὴν ὁρμὴ τῆς δημιουργικῆς ζωῆς. Ὁπλισμένος μαυτὴν, ὁ Ρῶσσοs φιλόσοφος, φαίνεται σὰν νὰ περιφρονεῖ κάθε καλλονή, κάθε φράση, κάθε σχῆμα τοῦ ὁποῖου ἡ ὁμορφιά ἢ ἡ δύναμις δὲν ἀπορρέει ἀπ' αὐτήν. Αὐτὴ ἡ λογικὴ δίδει στὸ ἔργο τοῦ Μπακουνίν μιὰ θαυμασία ἐνότητα, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη δίδει στὸν ἀναγνώστη μιὰν ἡσυχία, διότι αἰσθάνεται τὸν ἑαυτό του, ὅτι ἐδῶ δὲν βρίσκεται μπροστὰ σὲ ἓνα ρήτορα ἢ ἓνα σοφιστὴ· τὰ περισσότερα ἔργα τοῦ Μπακουνίν ἐγράφηκαν ἐξ ἄλλου, τυχαῖα μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς. Ἀνταποκρίνονται στὶς ἀνάγκες τῆς ἐπαναστατικῆς ζωῆς του· πολλὰ ἀπ' αὐτά, στὴν ἀρχὴ συνταχτήκανε ὑπὸ μορφὴ γράμματος καὶ προορίζονταν γιὰ κάποιον φίλον ἢ γιὰ καμμιάν ἐνωσηὴν ἐπαναστατικὴν.

Ἀπὸ τὸ κείμενο :

Ἐστερα ἀπ' ὅλα ὅσα εἶπα, μοῦ φαίνεται φανερόν πῶς καμμιὰ ἐπανάσταση ἐναντὶν ἐκεῖνου ποῦ ὀνομάζω ἡ αἰτιατικότητα (causalité) ἢ ἡ παγκόσμια φύση δὲν εἶναι δυνατὴ στὸν ἄνθρωπο· τὸν περικλείει, τὸν εἰσχωρεῖ, εἶναι ἄλλο τόσο ἔξω ἀπ' αὐτὸν ὅσο καὶ μέσα του, ἀποτελεῖ τὸ εἶναι του. Ἐπαναστατῶντας ἐναντίον τῆς θὰ ἐπαναστατοῦσε ἐναντίον τοῦ ἴδιου ἑαυτοῦ του. Εἶναι φανερό πῶς εἶναι ἀδύνατο στὸν ἄνθρωπο νὰ συλλάβει καὶ μόνον τὴν ἀδύνατη σκέψη ἢ νὰ αἰσθανθεῖ τὴν ἀνάγκη μιᾶς τέτοιας ἐπαστασης, ἀφοῦ, μὴ ὑπάρχοντας ἔξω ἀπὸ τὴ παγκόσμια φύση καὶ φέροντάς την μέσα του, βρισκόμενος σὲ κάθε στιγμή τοῦ βίου του σὲ πλήρη ταυτότητα μαζύ της, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ μήτε νὰ αἰσθανθεῖ τὸν ἑαυτόν του ἀπὲ-

ναντί της σάν ένα σκλάβο. Τὸ ἐναντίον, μιλώντας καὶ οἰκαιοποιούμενος, γὰρ νὰ πῶ ἔτσι, μὲ τὴ σκέψη τοὺς αἰώνιους νόμους αὐτῆς τῆς φύσης, — νόμους ποὺ ἐκδηλώνονται ἐξ ἴσου καὶ σὲ ὅ,τι ἀποτελεῖ τὸν ἐξωτερικὸ τοῦ κόσμου καὶ στὴν ἴδια του ἀτομικὴ ἀνάπτυξη : σωματικὴ, πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ, — εἶναι ποὺ κατορθώνει νὰ ἀποσείσει βαθμὴδὸν τὸ ζυγὸ τῆς ἐξωτερικῆς φύσης, ἐκείνον τῶν φυσικῶν του ἀτελειῶν, καὶ καθὼς θὰ τὸ δοῦμε ἀργότερα, ἐκεῖνο μᾶς ὀργάνωσης κοινωνικῆς, ἀφεντικῶς (autoritairement) συνταγμένη.

Ἄλλὰ τότε πῶς μπόρεσε νὰ ἀναβλύσει μέσα στὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα αὐτὴ ἡ ἱστορικὴ σκέψη τοῦ χωρισμοῦ τοῦ πνεύματος ἀπὸ τὴν ὕλη; Πῶς ὁ ἄνθρωπος κατόρθωσε νὰ συλλάβει αὐτὴ τὴν ἀδύνατη προσπάθεια, τὴ γελοία, ἀλλ' ἐπίσης ἱστορικὴ, μᾶς ἐπανάστασης ἐναντίον τῆς φύσης; Αὐτὴ ἡ σκέψη καὶ αὐτὴ ἡ προσπάθεια εἶναι σύγχρονες τῆς ἱστορικῆς δημιουργίας τῆς ἰδέας τοῦ Θεοῦ· ὑπῆρξε τὸ ἀναγκαῖο συμπέρασμά της. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐνόησε στὴν ἀρχὴ μὲ τὴ λέξη «φύση» παρὰ ὅ,τι ὀνομάζουμε φύση ἐξωτερικὴ, συμπεριλαμβανόμενου τοῦ σώματός του· καὶ ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζουμεν ἡ παγκόσμια φύση, τὸ ὀνόμασε «Θεός»· ἀπὸ τότε οἱ νόμοι τῆς φύσης κατέστησαν, ὅχι νόμοι σύμφυτοι, ἀλλ' ἐκδήλωσες τῆς θείας θέλησης, ἐντολές τοῦ Θεοῦ, ἐπιβεβλημένες ἄνωθεν στὴ φύση καὶ στὸν ἄνθρωπο. Κατόπιν, ὁ ἄνθρωπος, πέρνοντας τὸ μέρος αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐδημιούργησε ὁ ἴδιος, ἐναντίον τῆς φύσης καὶ ἐναντίον τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ του, ἐκίρυνε τὴν ἐπανάσταση ἐναντίον τῆς καὶ ἐθεμελίωσε ἔτσι τὴν πολιτικὴν του καὶ κοινωνικὴν του σκλαβιά.

Τέτοιο ὑπῆρξε τὸ ἱστορικὸν ἔργο ὅλων τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων καὶ λατρειῶν.

4. Γ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗ : ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ. Ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Κ. Π. Καβάφη.

Ἀπὸ τὸ κείμενο :

Ἐδῶ ἄς σταθῶ. Κι ἄς δῶ κ' ἐγὼ τὴ φύσι λίγο.
Θάλασσας τοῦ πρωτοῦ κι ἀνέφελου οὐρανοῦ
λαμπρὰ μαβιά, καὶ κίτρινη ὄχθη· ὅλα
ὥραϊα καὶ μεγάλα φωτισμένα.

Ἐδῶ ἄς σταθῶ. Κι ἄς γελασθῶ πῶς βλέπω αὐτὰ
(τά εἶδ' ἀλήθεια μιά στιγμὴ σάν πρωτοστάθηκα)
κι ὄχι κ' ἐδῶ τὲς φαντασίες μου,
τὲς ἀναμνήσεις μου, τὰ ἰνδάλματα τῆς ἡδονῆς.

(Θάλασσα τοῦ Πρωτοῦ).

Τὸ ποίημα αὐτὸ ἔχει γιὰ μένα μεγάλῃ ἀξία. ἴσως νὰ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ προτιμῶ ἀπὸ τὸ ὅλον ἔργο τοῦ ποιητῆ. Καὶ γι' αὐτό, ὅπως καὶ γιὰ πολλὰ ἄλλα ποιήματα τοῦ Καβάφη μπορεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ χαρακτηρίζει μιὰ βαθυὰ συγκίνησις, ἐνωμένη μὲ μιὰ ψυχρὴ ἀνάλυση. Θὰ ἐπεκταθῶ μὲ τόσο πρὸς μεγάλη εὐχαρίστησις ἀπάνω σαυτὸ τὸ ποίημα, καθόσον δὲ συνήνησα ποτὲ τίποτε τὸ ἀνάλογο σὲ ξένες φιλολογίες, καθόσον ἐπίσης τὸ ποίημα αὐτὸ ἐκφράζει μιὰν ἀλυσίδα ἀπὸ πολὺ λεπτὲς παρατηρήσεις.

Ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ γνωρίσει δύο διάφορους ρυθμούς στὴ ζωὴ του, ὅσον ἀφορᾷ τίς πρὸ διανοητικὰς καὶ τίς πρὸ πολυσύνθετες σχέσεις του μὲ τὸν κόσμον. Τὸν ἓνα τὸν ὀνομάζω «ρυθμὸ τῆς φύσης», τὸν ἄλλο «ρυθμὸ

ατομικό». "Ήδη ἡ ψυχολογία μᾶς διδάσκει πῶς τὸ παιδί προτοῦ νὰ αὐξηθῇ, ἰδίως προτοῦ νὰ ἀναπτυχθῇ πνευματικῶς δὲν ζεῖ μέσα στὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ μέσα στὸν κόσμον, μέσα στὰ ἀντικείμενα. Τὸ «ἐγὼ» ποῦ φαίνεται τόσο ἀπλό, ἡ ἐνσυνείδητη προσωπικότητα, εἶναι μιὰ ὁλόκληρη δημιουργία, μὲ τὶς φάσεις της, τοὺς σταθμοὺς της, ἡ ὁποία ἐρχεται ἀργότερα καὶ προστίθεται, γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι, στὸ φυσιολογικὸ ὄργανισμό.

Καί τὸ παρόμοιο συμβαίνει μὲς στὴ συνείδηση τοῦ ἀνεπτυγμένου ἀνθρώπου. Μιὰ παρόμοια ἐξέλιξη.

Ὁ διανοητικὸς ἄνθρωπος φθάνει στὸ νὰ ξεχωρίσει τὴν ἰδέα τοῦ ἑξωτερικοῦ κόσμου (τὸ περιβάλλον του) ἀπὸ τὴ φύση. Ἡ λέξη φύση ἔχει δυὸ ἔννοιες (τοῦλάχιστον) στὴ γλῶσσά μας. Ἀπὸ τὴ μιὰ σημαίνει, τὸ σύμπαν, τὴ μεγάλη παγγενέτειρα, omniparens, δημιουργὸ δύναμη ἡ ὅπως ἀλλοιῶς θέλετε νὰ τὴν ἀποκαλέσετε. Ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ ὅτι ὥραιο καὶ ἐπιβλητικὸ εἶναι μέσα στὴ μεγάλη φύση, καὶ δὲν ἔχει κατασκευασθῇ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος ὅ,τι καὶ νὰ κάνει ὑπόκειται στὴ φύση, τὴν omniparens, στοὺς νόμους τῆς ὁποίας καὶ ὅταν νομίζει ἀκόμη πῶς τοὺς ἀντικρούει ὑπακούει πάντοτε.

Ἄλλ' ἢμπορεῖ, νὰ ἐκλέξει ἓνα τρόπο ζωῆς κατὰ φύση ἢ ατομικὸ (πράγματι δὲν ἐκλέγει, εἶναι ἡ ἰδιοσυγκρασία του ποῦ τὸν ὠθεῖ πρὸς τὸν ἓνα ἢ πρὸς τὸν ἄλλο).

ἢμπορεῖ δηλ. νὰ παραδεχθῇ πειθίμνιαν τὴν ἐπίδραση τῆς φύσης ἀπ' αὐτοῦ, νὰ ἐπιζητήσει νὰ συμβιβάσῃ τὴ ζωὴν του σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους της, νὰ ζητήσῃ τὶς ἐμπνεύσεις τοῦ ἀποκλειστικά ἀπ' αὐτήν. "Η — πάντα ὑποκείμενος βέβαια στὴ φύση — μπορεῖ νὰ ζητήσῃ ὅπως ζήσει περισσότερο σύμφωνα μὲ τὸ «ἐγὼ» του, τὸ «ἐγὼ» ποῦ ξεχωρίζει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸν κόσμον, τὸ ξεχωριστὸν «ἐγὼ» του, ἀναπτύσσοντάς το, θρέφοντάς το, μέσα σὲ μιὰ ἔνταση ζωῆς, ζωῆς αὐτοπαρατήρησης καὶ αὐτομελέτης. Μένει μιὰ τρίτη περίπτωση, ὅταν εἶναι δηλ. σὲ θέση νὰ συμβιβάσῃ τοὺς δυὸ τρόπους αὐτοῦς ἐμπνευσης καὶ ζωῆς — κατὰ φύση καὶ ατομικόν.

Ὁ Καβάφης — ὁλόκληρο τὸ ἔργο του μᾶς τὸ ἀποκαλύπτει — ἐξέλεξε τὸν ατομικὸ τρόπο τῆς ζωῆς. Ποιὸς εἶναι ὁ πλοῦτος μίᾳς τέτοιας ζωῆς, τὸ ἔργο του πάλιν ὁλόκληρο μᾶς τὸ μαρτυρεῖ, ἀλλὰ συνάμα καὶ ποιά εἶναι ἡ τυραννία της. Ἔρχεται στιγμή ποῦ ἐκεῖνος ποῦ ζεῖ τὴν ατομικὴν του ζωὴν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη μίᾳς détente καὶ μίᾳς ἄλλης vision τῆς πραγματικότητος, (ὡς μεταχειρισθῶ καλύτερα τὶς γαλλικὰς ἐκφράσεις). Τότε στρέφεται πρὸς τὴ φύση, τὴν Ἐξωτερικὴν Φύση, ποῦ εἶναι ὡς ἓνα εἰκόνα τῆς Παγκόσμιας Φύσης, ὅπως ἀπομακρυνθῇ πρὸς στιγμήν ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις του, τοὺς πόθους του, τὶς φαντασίαις του : ὅπως λησμονήσῃ.

Ὁ Καβάφης, στὴ Θάλασσα τοῦ Πρωῖου, ἀναλύει μοναδικά, ἀναλύει σκληρὰ τὸ τί σὲ μιὰ παρόμοια στιγμή αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος. Τὴ φύση ναί, τὴν ἔχει ὅλη μπροστά του : μιὰ θάλασσα τοῦ πρωῖου π.χ. μὲ κίτρινη ὄχθη κλπ. (Ὁ Viani δὲν θὰ ἔζωγραφίζε πιὸ λιτὰ καὶ πιὸ ὥραια). Ἄλλ' αἰσθάνεται ἀπλῶς ὡς ἓνα νὰ ἔχει ἀπέναντί του ἓνα πῖνακα. Δὲν βρίσκει τίποτε τὸ σχετικὸ μεταξὺ του καὶ τῆς φύσης, τίποτε ποῦ νὰ μαρτυρεῖ τὶς σχέσεις του ἄλλο ἀπὸ μιὰ ὁδυνερὴ ἐπιθυμία προσέγγισης.

Κι ἐὰν ὑπάρξῃ γι' αὐτὸν μιὰ εὐεργετικὴ ἐντύπωση, θὰ εἶναι μικρὰς διαρκείας.

5. RENÉ CHAUGHY: Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΚΛΑΒΑ, με πρόλογο Στάμου Ζερβού.

Ἀπὸ τὸν πρόλογο :

Μονάχη τῆς ἡ γυναῖκα σκλαβώθηκε, γιατί μονάχη τῆς νά μὴ ξεσκλαβωθῇ ; Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς δὲν θά μπορέσῃ νά τὸ κάμῃ με τὴν ἴδια εὐκολία ποῦ σκλαβώθηκε, γιατί ἡ σκλαβιά αὐτὴ ζυμώνεται με πόνο καὶ με δάκρυ. Κι' ὅ,τι ζυμώνεται με πόνο καὶ με δάκρυ εὐκολα δὲν γκρεμίζεται. Ἡ γυναῖκα πρέπει νά θελήσῃ νά ἐλευθερωθῇ καὶ θά ἐλευθερωθῇ, πρέπει νά θελήσῃ νά ζήσῃ καὶ θά ζήσῃ.

Δὲν μπορῶ νά ἐννοήσω γιατί οἱ ἄνθρωποι ἀποροῦν ὅταν βλέπουν ὅτι ὁ γάμος δὲν κάνει τίποτα ἄλλο παρὰ δυὸ δυστυχισμένες ὑπάρξεις, κι' ὅμως τὸ πρᾶγμα εἶνε φανερώτατο. Ἀπὸ τὴν στιγμή ποῦ θά γεννηθῇ ὁ ἄντρας καὶ ἡ γυναῖκα πέρνουν δυὸ διάφορους δρόμους : ὁ ἄντρας σπουδάζει, ταξιδεύει, βλέπει καινούργια ἥθη καὶ ἔθιμα, ἀγαπάει πολλὰς φορές στὴν ζωὴ του, ἱκανοποιεῖ ὅλα του τὰ πάθη, δὲν ἀφίνει ἀνικανοποίητη καρδιά ἀπὸ τίς ἐπιθυμίες του. Μαθίνει τί θά πεῖ ζωὴ, τί θά πεῖ ἀλήθεια καὶ ψέμα, καλωσύνη καὶ κακωσύνη. Ἡ πείρα τῆς ζωῆς τὸν πλάθει με τὰ δυνατό της χέρια, τοῦ δίνει τὴν κατεύθυνση, τοῦ μαθίνει τὸν ἀληθινὸ του προσορισμό. Κι' ἔτσι, δυναμωμένος ἀπὸ τὴν πείρα, ἀηδιασμένος ἀπὸ τῆς καταχρήσεις, παντρεύεται τί ; ἓνα κορίτσι με ὀρισμένες γνώσεις, ποῦ ἔζησε ὡς αὐτὴ τὴν ἡλικία τότε ὀνειροπολόντας ὀραίους πρίγκιπες, καὶ τότε παλεύοντας με τὰ πάθη τῆς, με τῆς ἀνικανοποίητες αἰσθήσεις τῆς, ἓνα κορίτσι ποῦ δὲν ἔμαθε ποτὲ τί θά πῇ ζωὴ, τί θά πῇ ἡδονή, τί θά πῇ ἀηδία, ἓνα κορίτσι ποῦ τώρα μόλις μπαίνει στὴ ζωὴ.

Δηλαδή ἐκεῖ ποῦ τελειώνει ὁ ἄντρας ἀρχινᾷ ἡ γυναῖκα. Γυρεύει τὴν εὐτυχία τῆς ἐκεῖ ποῦ ὁ ἄντρας δὲν βρίσκει πειὰ παρὰ ἀηδία. Ἐδῶ ἔχουν τὴν ρίζα τους ὅλες οἱ δυστυχίες τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου : Ὁ ἄντρας ἔζησε ἡ γυναῖκα θέλει νά ζήσῃ.

Ποιοὶ νόμοι φυσικοὶ, ποιά λογική, ποιά ἠθική, ἐνομοθέτησαν πῶς ἡ γυναῖκα πρέπει στὸ γάμο νά προσφέρῃ τὴν παρθενιά τῆς σ' ἓνα ἄντρα, κουρασμένο καὶ ἀηδιασμένο πειὰ ἀπὸ τῆς καταχρήσεις καὶ ἀπὸ τὸν κόρο ;

Πρέπει ἡ γυναῖκα νά ζήσῃ ὅπως ὁ ἄντρας. Γιατί νά μὴ ἀγαπήσῃ, γιατί νά μὴ δοκιμάσῃ ὅλες τῆς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς ; γιατί νά μὴ ἱκανοποιήσῃ ὅλες τῆς ὀρέξεις ; γιατί νά μὴ γνωρίσῃ τὸν κόσμο ; Κατὰ τί, σὰς παρακαλῶ, θά βλάβῃ τὸ μητρικὸ καθήκον γιὰ τὸ ὁποῖο εἶνε καμωμένη ἡ γυναῖκα ; τοῦναντίον θά ξέρῃ νά ἀναθρέψῃ τὰ παιδιά τῆς καλλίτερα, γιατί θά ξέρῃ τότε τί θά πῇ ζωὴ. Τότε μόνο ὁ γάμος θά εἶνε ἀληθινὴ εὐτυχία δυὸ ὑπάρξεων. Τότε μόνο ὁ ἄντρας θά ἐννοῇ τὴν γυναῖκα καὶ ἡ γυναῖκα τὸν ἄντρα. Τότε μόνο θά μποροῦν νά μοιράζονται καὶ οἱ δυὸ τὰ βάρη καὶ τοὺς πόνους τῆς ζωῆς. Τότε μόνο ἡ γυναῖκα θά πάψῃ νά εἶνε σκλάβη τοῦ ἄντρα, τότε μόνο θά πάψῃ νά ἐπαναλαμβάνεται ἡ σονάτα τοῦ Κρόυτσερ.

Ἡ φρικιαστικὴ αὐτὴ κατάστασις πρέπει νά γίνῃ ἐσωτερικὴ. Πρέπει ἡ γυναῖκα ν' ἀνεβῇ. Πρέπει ἀπὸ ἐξωτερικὴ νά γίνῃ ἐσωτερικὴ. Πρέπει νά μάθῃ νά ἐχτιμᾷ τὸν ἑαυτὸ τῆς.

6. ANDRÉ LORULOT : Ο ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΑΑΤΡΟΥΙΣΜΟΥ, μετάφραση Μ. Μυριώτη.

Ἀπὸ τὸ ζείμενο :

Ὁ ἀτομικισμὸς ὑπῆρξε πάντα μιὰ ἰδέα τὴν ὁποία πολὺ λίγοι ἡμό-

ρεσαν νά καταλάβουν ὡς σήμερα, καὶ πρέπει πρὸ παντός νά ἐξηγήσουμε ὅτι τὸ κακὸ αὐτὸ προήλθε ἀπὸ τὸ ὅτι τὶς θεωρίες μας ἐνώθεψαν κατάλληλα ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν συμφέρο νά τὸ κάνουν. Διότι τὸ νά πνίγουν τὴν ἀτομικὴ ἀξία τοῦ καθένα, δὲν ἦταν τάχα σὲ κάθε καιρὸ τὸ κυριώτερο ἔργο τῶν κυβερνήτων, τῶν παπάδων καὶ τῶν ἡθικιστῶν τῶν ὁποίων ἡ ἐξουσία καὶ ἡ δύναμη δὲν μπορεῖ νά ἐπικρατήσῃ παρὰ μόνο μὲ τὴν ὑποταγὴ ὁλο-νῶν ἐκείνων ποῦ ἡ ἀτομικότη τους εἶνε ἐνάντια στὰ δόγματα καὶ τοὺς ἐξαναγκασμούς ; Δὲν ἔχω σκοπὸ νά ἐκθέσω ἐδῶ ὅλες τὶς ἀτομιστικὲς θεω-ρίες. Θέλω πρὸ παντός ν' ἀποδείξω τὴν ἀπάτη ἐκείνω ποῦ τὶς νομίζουν ἐνάντιες στὴν ἐξάσκηση τῶν ἀλτρουϊστικῶν αἰστημάτων.

Ὁ ἀτομικισμὸς εἶνε ἡ δοξασία ποῦ κάνει κάθε ἄτομο νά θέλει τὴν ὁλόκληρην ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητος του, τὴν ἐξάνθησιν ὅλων τῶν προ-σόντων του, τὴν ἀπόλαυσιν ὅλων τῶν πόθων του. Ὁ ἀτομικιστὴς θέλει νά ζήσει μὲ τρόπο ὁμορφο καὶ ἀπεριόριστο, νά γευτεῖ ὅλες τὶς χαρὰς καὶ νά ἐκπληρώσῃ ὅλες του τὶς ἀνάγκας : φυσικὰς, αἰσθηματικὰς καὶ πνευματικὰς.

Ἀνθρώπος μὲ θέλησιν δυνατὴ, ὁ ἀτομικιστὴς παλαίβει μὲ τοὺς νόμους ἢ τὰ ὄντα, ποῦ τοῦ διεκδικοῦν τὸ δικαίωμα νά πραγματοποιήσῃ τὶς ἐπιθυ-μίες του. Δὲν μπορεῖ νά ζήσει κανένας ἀρμονικὰ παρὰ μόνο ὅταν ἔχει τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ὅξω ἀπὸ κάθε πίεσιν καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἀγαπᾷ τὴν εὐτυχίαν καὶ κάθε τι ὁμορφο δὲ μπορεῖ νὰ παρὰ ἓνας ἀντι-κράτης, ἓνας ὀχτρὸς τῆς σκλαβιᾶς καὶ τῶν τυράννων.

Εἶνε σχεδὸν περιττὸ νά συζητεῖ κανεὶς ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ ἀτομικισμοῦ. Εἶνε ἡ βιολογικὴ ἀντίδρασις τοῦ ὁργανισμοῦ ὅσο φτωχὸς κι ἂν εἶνε. Εἶνε τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησις ποῦ κάνει καὶ τὸ πειρὸ ἀσήμαντο ζῶο νά κοι-νιέται. Εἶνε ἡ θεωρία τῆς ἀνθρώπινης ἀνθίσεως ποῦ μᾶς κάνει νά καλ-λιεργοῦμε τὸ ΕΓΩ μας σὲ ὅλες τὶς φυσικὰς διευθύνσεις καὶ ἂν ἀκόμα πρόκειται νά παλαίψουμε μὲ τὶς κακὰς δυνάμεις τοῦ δογματισμοῦ, τῆς συνήθειας καὶ τοῦ προνόμιου.

7. ALBERT LIBERTAD : Η ΕΥΛΑΒΕΙΑ ΤΟΥ ΨΟΦΙΜΙΟΥ, μετάφραση Γ. Που-λάκη.

Ἀπὸ τὸ κείμενο :

Στὴν ἐπιθυμίαν μιανῆς αἰώνιας ζωῆς, οἱ ἄνθρωποι θεωρήσανε τὸ θάνατο σὰν κατὰ περαστικόν, σὰν ἓνα λυπηρὸ σταθμὸν, καὶ σκύβοντας προ-στὰ στὸ «μυστήριόν» του ἔφταζαν νά τὸν εὐλαβοῦνται.

Ἀκόμα πρὶν νά μάθουν οἱ ἄνθρωποι νά κατεργάζονται τὴν πέτρα, τὸ μάρμαρο καὶ τὸ σίδηρο γιὰ νά προφυλάγουν τοὺς ζωντανούς, ἤξεραν νά δουλεύουν τὰ ὑλικά αὐτὰ γιὰ νά τιμοῦν τοὺς πεθαμένους.

Ἡ ἐκκλησία καὶ τὰ καμπαναριά, κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους καὶ τὶς ἀψίδες τοὺς καὶ μέσα στὰ ἀναλόγια τους, ἐκλείναν πλούσιους τάφους, ἐνθ', διπλά τοὺς γκρεμίζοντανε φτωχοὶ καλύβες ποῦ ἄθλια ὑπεράσπιζαν τοὺς ζωντανούς.

Ἡ εὐλάβεια τῶν νεκρῶν, ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια, ἔχει φέρει ἐμπόδια στὴν πρόοδον τῶν ἀνθρώπων. Εἶνε ἡ «προπατορικὴ ἁμαρτία» τὸ νεκρὸ βάρος, ἡ μπάλλα ποῦ σέρνει ἡ ἀνθρωπότης.

Ἐνας νεκρὸς, εἶνε ἓνα σῶμα δοσμένον σὲ κυκλοφορίαν κάτω ἀπὸ τὴν τριπλὴν του μορφήν : στερεά, ρευστὴ καὶ ἀερίωδη. Τίποτε ἄλλο καὶ ἔτσι πρέπει νά τὸ θεωροῦμε.

Εἶνε φανερὸν πὼς ἡ θετικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ αὐτὴς ἰδέες δὲν ἀφί-

νουν θέση στὶς κλαψιμάρικες κερδοσκοπίες πάνω στὴ ψυχὴ, στὸν ἄλλο κόσμο στὸ μηδέν.

Ξέρουμε ὅμως πὼς ὅλες ἡ θρησκείες ποὺ κηρύχουν τὴ «μέλλουσα ζωὴ» καὶ τὸν «καλλίτερο κόσμο» ἔχουν σκοπὸ νὰ κεντήσουν τὴν καρτερικὴ ὑποταγὴ σὲ κείνους ποὺ τοὺς γδύνουν καὶ τοὺς ἐκμεταλλεύονται.

Καλλίτερα θάπρεπε, ἀντὶ νὰ γονατίζουμε μπροστὰ στὰ πτώματα, νὰ ὀργανώσουμε τὴ ζωὴ σὲ καλλίτερες βάσεις καὶ ἔτσι ν' ἀπολάψουμε τὸ ἀνότατο ὄριο χαρᾶς καὶ εὐτυχίας.

8. FÉLIX LE DANTEC : ΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟ, μετάφραση Ε. Κ.

Ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ Γ. Β.

Ἡ Βιολογία τοῦ Le Dantec, ἔρχεται ν' ἀνατρέψει ὅλα τὰ παλαιὰ φιλοσοφικὰ καὶ θρησκευτικὰ συστήματα, ποῦ, καθὼς ὁ συγγραφεὺς ἀποδεικνύει, ἐπιτηρεῖσταν ἀποκλειστικὰ ἀπάνω σὲ λέξεις ποῦ δὲν εἶχαν ὀρίσθῃ ἐπιστημονικά : ψυχὴ, δύναμις, Θεός. Ὁ Le Dantec ὅρισε κάπου τὸν ἄνθρωπο : ἓνα ζῶο φλυαρο. Ἡ φλυαρία αὐτὴ ποὺ ἀφ' ἐνὸς ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῆς ὑπερτροφίας τοῦ ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου ἐπέτρεπεν ἀπὸ τὴν ἄλλη στὸν ἄνθρωπο νὰ μιλάει γιὰ ὅλα τὰ πράγματα καὶ πρὸ πάντων γιὰ τὰ ἀνύπαρκτα· ἔτσι ἐθεμελιώθηκαν ὅλες οἱ μυστικιστικὲς δοξασίες, τὶς ὁποῖες ἡ ἐπιστὴμὴ ποὺ κατὰ τὸν Condillac δὲν εἶνε ἄλλο παρὰ μιὰ γλῶσσα καλὰ καμωμένη, ἀνατρέπει τὴ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη, ἢ μᾶλλον ὅλες μαζύ, ὅλες διαμιάς, ἀποδείχνοντάς ὅτι πολλὲς λέξεις εἶχαν ὀρίσθῃ ἄσχημα. Ἡ Βιολογία τοῦ Le Dantec, δηλ. ἡ Ἐπιστὴμὴ τῆς Ζωῆς δὲν πέφτει στὰ ἴδια σφάλματα στὰ ὁποῖα ἔπεσαν οἱ προηγούμενες προσπάθειες τῆς μελέτης τῆς ζωῆς. Ὁ Le Dantec δὲν προστρέχει ὅπως ἐμβαθύνει στὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς σὲ καμμιά ἔννοια, σὲ καμμιά λέξη ποὺ νὰ μὴν τὴν ἔχει ὀρίσει προηγουμένος. Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἀκριβῶς ἡ αἰτία ποὺ ὁ Le Dantec κατώρθωσε νὰ θεμελιώσει μιὰ πραγματικὴ ἐπιστὴμὴ τῆς ζωῆς καὶ συγχρόνως ὁ λόγος ποὺ οἱ ἰδέες του συναντοῦν τόσους λυσσασμένους ἔχτροὺς ἐκ μέρους ἐκείνων ποὺ ζοῦν ἀκόμα βυθισμένοι μέσα στὰ τέλματα τῆς μυστικοπάθειας.

B.-K.

ΕΝΑΣ "ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ" ΣΤΗΝ ΟΠΕΡΑ ΤΟΥ ΠΑΡΙΣΙΟΥ

Τὰ ἀρχαῖα θεατρικὰ ἔργα τῆς χρυσοῦς μας θεατρικῆς ἐποχῆς ἔχουν αὐτὸ τὸ ἰδιαίτερο γνώρισμα, ποὺ σ' ὅλες τῆς ἐποχῆς εὐρέχων μιμητῆς ἀπὸ τὰ πειὸ μεγάλα καὶ τὰ πειὸ ἀσήμαντα πνεύματα, σὲ κάθε τόπο.

Πόσοι Ὁρέσθηδες, πόσες Μήδεις καὶ Ἰφιγένειες γράφθηκαν στὴν παγκόσμια φιλολογία εἶναι ἀδιάφορο· οἱ ἀρχαῖοι ὅμως μὲ καμάρι θὰ ἔβλεπαν τόσους πολλοὺς ἄξιους ἐργάτες ποὺ καταπιάστηκαν νὰ μιμηθοῦν, μερικοὶ μάλιστα καὶ νὰ διορθώσουν (τέτοιοι ὁ Βολταίρ καὶ ὁ Λα "Αρπ" ποὺ θέλησαν νὰ ἀναιβάσουν τὴν γαλλικὴ τραγωδίαν στὰ μεσοῦρανα) τὰ ἀθάνατά τους ἔργα. Ὁ Προμηθεὺς τοῦ Αἰσχύλου λίγους μεταγενέστερους θιασώτες δὲν ἔχει ἀρκεῖ γιὰ τοῦτο νὰ ἀναφερθοῦν δοξασμένα ὀνόματα ὅπως ὁ Καλντερόν στὴν Ἰσπανία (La Esclatuta de Prometheo), ὁ Μίλτον καὶ ὁ Μπάϊρον στὴν Ἀγγλία, ὁ Γκαίτε στὴν Γερμανία καὶ ὁ

* Αὐτὸς δὲ μάλιστα θέλησε νὰ διορθώσῃ καὶ τὸν Φιλοχέτη.

Ἐντὺ γὰρ Κινεῖ στὴ Γαλλία. Σ' αὐτοὺς ὅλους τοὺς Προμηθεάδες προστέθηκε καὶ ἓνας καινούργιος, ὁ Προμηθεὺς τῶν κ. κ. Λορραίν καὶ Ἐρὸντ ποὺ παίχτηκε μὲ τὴ μουσικὴ παρτιτούρα τοῦ κ. Φωρὲ ἐδῶ καὶ δεκαεφτά χρόνια στὸ Μπεζιέ καὶ τελευταῖα γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ὁπερὰ τοῦ Παρισιοῦ.

Τὸ ἔργο βλέπετε νέο δὲν εἶναι. Δὲν εἶναι ὁμῶς καὶ κοινό. Ὅχι ἀπὸ μιὰν ὑπέροχην φιλολογικὴ ἢ μουσικὴ ἀξία ποῦ μὲ κάνει νὰ τὸ θεωρήσω ἀριστούργημα, παρὰ ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερην ἐξωτερικὴ μορφὴ τοῦ ποῦ καταλήγει σ' ἓνα μεγάλο πρόβλημα τῆς μελλοντικῆς θεατρικῆς τεχντροπίας.

Ἄν καὶ ἀναβασμένο στὴν σκηνὴ τῆς Ὁπερὰ, τὸ ἔργο δὲν πρέπει νὰ κριθῇ μονάχα ἀπὸ τὴ μουσικὴν τοῦ ἀξία· τέτοια κριτικὴ θὰ ἦταν μονομεροῦς καὶ ἀτελής. Θὰ μπορούσε ἐπίσης καθὼς ἄλλα ἔργα μὲ μουσικὰς παρτιτούρας νὰ δοθῇ στὴν Comédie-Française, εἴτε καὶ στὸ ὑπαίθρο, ἐκεῖ ποῦ παίχτηκε καὶ γιὰ πρώτη φορὰ. Ἀπὸ δραματικὴ ἔποψη μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ πῶς οἱ δύο συγγραφεῖς βάλθηκαν ἀλλάζοντας τὸν Προμηθεὰ Δεσμώτη τοῦ Αἰσχύλου νὰ πλουτίσουν μὲ μιὰν πρόσθετη δραματικὴ δρᾶσιν τὴν ὑπέροχην μορφὴν τοῦ Τιτάνος ποῦ, καρφωμένος στὰ ἀπρόσιτα ὕψη, βογγᾷ γιὰ τὸ καλὸ ποῦ ἔκαμε στὴν ἀνθρωπότητα. Κατὰ πόσον αὐτὴ ἡ δρᾶσι εἶναι κατάλληλη γιὰ νὰ βάλῃ στὸ μοντέρνο θεατρικὸ κάδρο τὴν ἀρχαία τραγωδία εἶναι πολὺ δύσκολο ὅχι νὰ ἀποφανθῇ κανεὶς, παρὰ νὰ πείσῃ τοὺς τόσους καὶ τόσους ποῦ ἔχοντας μιὰ στραβὴ ἀντίληψιν τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τραγωδίας δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ καταλάβουν τί βεβήλωσι ὑφίσταται ἓνα νεωτεριζούμενον κλασσικὸν ἔργο. Βρίσκω πῶς ἡ Πανδώρα ποῦ εἶναι γυναῖκα ὅχι τοῦ Ἐπιμηθέα παρὰ τοῦ Προμηθέα καὶ ἡ Γαῖα δὲν ἔχουν καμμιά θέσιν μέσα στὴν τραγωδίαν.

Εὐτυχῆς ἴσως ἔμπνευσι νὰ εἶναι ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ χοροῦ ποῦ παριστάνει τὸ ἀνθρώπινο γένος. Ἄλογη ὅμως καὶ κακοβαλμένη ἢ τελευταία ἐμφάνισις τοῦ Ἑρμῆ ποῦ ἔρχεται μὲ μιὰ κασσετίνα τῆς Πανδώρας καὶ ἀναγγέλει στὸν Προμηθεὰ τὴν προσεχῆ του ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὸν Ἑρακλῆ.

Τί διαφορὰ ἀπὸ τὴν τραγωδίαν τοῦ Αἰσχύλου! Γιατὶ λοιπὸν νὰ κρατήσουν τὸ Κράτος τῇ Βίᾳ καὶ τὸν Ἡφαίστο; Θαρρῶ πῶς μονάχα τὸ θεαματικὸν τοῦ ἔργου εἶχε ἐλκύσῃ τοὺς ποιητὰς ποῦ φαίνεται δὲν θὰ καλοενεβάθουναν στὴν ἐσώτερην οὐσίαν τοῦ ἔργου τοῦ Αἰσχύλου. Ὁ Προμηθεὺς εἶναι ἡ ἀγέρωχη ὑπερφάνεια, ἐνσαρκωμένη. Κλέβοντας τὴ φωτιά, κλέβει καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ Διὸς. Ὁ Προμηθεὺς ξέρεи καὶ τὸ μέλλον καὶ ἂν καὶ καρφωμένος μὲ βαρεῖες ἀλυσίδες στὸ γρανίτη κρατεῖ τὸ Δία στὰ δεμένα του χέρια ποῦ τὸν φοβᾶται. Μὲ στωϊκὴ θέλησιν σφιγτοκλείνει τὸ στόμα του καὶ δὲν τὸ ἀνοίγει παρὰ γιὰ νὰ βλαστημήσῃ αὐτὸν ποῦ τὸν κρατεῖ δεμένο· στῆς Ὁκεανίδες στὸν Ὁκεανό, στὸν Αἰθέρα, στὴ Φύσιν τὸ ἴδιον εἶναι ὅχι τὸ παράπονό του μὰ ἡ ἀγανάκτησίς του. Στὸ τέλος, καὶ ἐδῶ τί διαφορὰ μὲ τὸν Προμηθεὰ τὸ σημερινό, ὁ Ἑρμῆς ἔρχεται νὰ τοῦ πάρῃ λόγια, νὰ μάρῃ τὸ μέλλον, γιὰ νὰ κάμῃ τὸν Προμηθεὰ νάγορσῃ τὴ λύτρωσί του. Ἐδῶ εἶναι τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς τραγωδίας. Ὁ ἀγέρωχος Τιτάν δὲν κόμψεται παρὰ βρίζει καὶ βλαστημᾷ τὸν Δία, καὶ ἡ βρισοβλαστήμιες του συγχέονται μὲ τὸν πάταγον καὶ τὴ βροντὴν μέσ' τῆς ἐκτυφλωτικῆς ἀστραπῆς τοῦ Δία ποῦ τὸν κεραυνοβολεῖ! Αἰσχύλειο δαῖμόνιο πνεῦμα!

Ὁ σημερινὸς Προμηθεὺς τελειώνει σὰν παρὰμυθι μὲ τὸ νὰ εἰσαστὲ καὶ σεῖς καλὰ καὶ μετὰ καλλίτερα· σχεδὸν κωμωδία· ὅλος ὁ κόσμος εἶναι εὐχαριστημένος...

Καὶ ὁμῶς τὸ δρᾶμα δὲν εἶναι ἓνα τιποτένιο στιχοῦργημα. Ἄν δὲν στέκει καμμιά σύγκρισι μετὰ τὸ ὕψιστο ποίημα τοῦ τοῦ ἔδωκε ὑπόστασι, ἐν τοῦτοις μιὰ σύγκρισι μετὰ σημερινὰς μιμήσεις ἀρχαίων ἔργων θὰ τοῦ ἔδινε μιὰ πολὺ καλὴ θέσι. Οἱ στίχοι γὰρ ν' ἀρχίσωμε ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ἀρμονικώτατοι. Λόγια ὥραϊα, καλοβαλμένα καὶ καλοεπωμένα. Σκηνὲς καλοχτενισμένες μετὰ τὴν ἰδιαίτη ἐνδελεία τοῦ χαρακτηρίζει τὴ γαλλικὴ τεχντροπία. Ἡ σκηνικὴ ἀλληλουχία εἶναι σφιγτοδεμένη καὶ λογικὴ δίχως χάσματα καθὼς συμβαίνει στὰ τέτοια ἔργα τοῦ ἐπεχείρησαν πολλοὶ νὰ μιμηθοῦν στὴν Εὐρώπῃ. Ἀρκετὲς ἐπεισοδιακὰς λεπτομέρειες καλοεκμεταλλευμένες, ὅπως στὴν πρώτη πράξι ἡ κλοπὴ τῆς φωτιᾶς ἀπὸ τὸν Προμηθεά ὅταν στὴς ἀπρόσιτες κορφὰς καλεῖ τῆς οὐράνης ἀστραπὲς νὰ διασχίσουν τὸ διάστημα, στὴν ἀκόλουθι οἱ ὁραματισμοὶ τῆς Πανδώρας τοῦ θαρρεῖ πῶς βλέπει τὸν Προμηθεά καὶ στὴν τρίτῃ ὁ ἔρχομός τῶν Ὀκεανίδων νυμφῶν συντελοῦν στὸ νὰ δώσουν στὸ ἔργο κάποια σχετικὴ δραματικὴ ἀξία.

Ἡ μουσικὴ παρτιτούρα τοῦ κ. Φωρὲ ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα τῆς τεχνικῆς του. Φαίνεται πῶς ἔχει ξέχωρο θαυμασμό γιὰ τὴ μυθολογία μας ἀφοῦ καὶ ἄλλο τοῦ μουσικὸ ἔργο στὴν Πηνελόπῃ (ποίημα τοῦ κ. Φωσουά) ἔδειξε τὴν ἴδια ὁμιχλώδη μὰ καὶ ἐντυπωτικὴ μουσικὴ δύναμη. Ἡ μουσικὴ τοῦ κ. Φωρὲ δίχως νὰ φανερώσῃ τὴν ἐξεζητημένη ἐνορχηστρικὴ προσπάθεια, τοῦ φαίνεται σὲ ὅσους θέλησαν νὰ ἀκολουθήσουν τὴ φωτεινὴν στράτα τοῦ Βάνγκερ ἔχει κατὰ τὸ αἶνλο, τὸ ὁμιχλώδες τοῦ περιβάλλει καὶ δίνει τὸν ἀκροατή. Ἡ ἐντύπωσι αὐτὴ γίνεται πρὸ πάντων καταδειχτὴ στὸν ἔρχομό τῶν Ὀκεανίδων τοῦ εἶναι μιὰ ποητικὴ ὀνειροπόλῃσι μετὰ τὴν ἐντεχνώτερη μαεστρία ὑποβεβλημένη. Τὸ σμήξιμο τῶν φωνῶν στὰ χορικά δείχνει μεγάλη τέχνη. Ἡ μονοδίεξ ὁμῶς δὲ δείχνουν καὶ τόσο μουσικὰ ὑπογραμμισμένη τὴ μουσικὴ σκέψι. Καὶ αὐτὸ ἔπρεπε κανεῖς νὰ τὸ περιμένη ἀφοῦ συμβαίνει πολλὰς φορὰς στὴ δρᾶσι δύο πρόσωπα νὰ διαλέγωνται τὸ ἓνα μουσικὰ καὶ τὸ ἄλλο ἀπαγγελτικὰ. Ἐνα μοτίβο τοῦ ὑποθέτω νὰ διερμήνευε τὸ βάσανο τοῦ Προμηθεά εἶναι μουσικώτατο. Στὴν ὑψηλὴ ὁμῶς ἔννοιᾳ τοῦ ποιήματος στὸ σύμβολο τὸ αἰώνιο καὶ στὴ δύναμι τοῦ πεπρωμένου στέκει ἀδύνατη νὰ ἀντιμετωγηθῇ ἡ μοῦσα τοῦ κ. Φωρὲ καὶ συνεπῶς νὰ περιγράψῃ. Θὰ χρειάζονταν ἓνας Μπάχ, ἓνας Μπετόβεν, ἓνας Βάνγκερ.

Καθὼς ἔλεγα στὴν ἀρχὴ καινούργιοι ὀρίζοντες ἀνοίγουν στὴ λυρικὴ τραγωδίᾳ μαυτὸ τὸ ἔργο, τοῦ ὅσα ψεγάδια καὶ ἂν ἔχῃ εἶναι ἓνα καλὸ καὶ δυνατόν δημιουργημα. Ὁ Οἰδίπους τοῦ Σοφοκλέη, ἡ Ἀταλὴ τοῦ Ρασὶν παιζονται μετὰ τὴ μουσικὴ τοῦ Μαρμπρέ καὶ τοῦ Μέντελσον. Ἀπ' αὐτοῦ ὥς τὸν Προμηθεά τοῦ κ. Φωρὲ τί ἀπόστασι ὑπάρχει; Τὸ βῆμα εἶναι μεγάλο ἢ μικρό; τί ἀπόστασι μεσοβρίσκεται; Μυστήριον μίαν θεατρικὴν τεχντροπίας τοῦ μόνον νεώτερες παραγωγὰς ἴδιον εἶδους θὰ συντείνουν ἂν ὄχι στὸ νὰ τὸ ξεδιαλύνουν, τοῦλάχιστον στὸ νὰ ἐξακριβώσουν ἂν πρέπει τέτοιες δημιουργίες νὰ προτιμηθοῦν ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς παλαιᾶς τεχντροπίας.

ΠΑΡΙΣΙ 21.V 1917.

M. ΒΑΛΣΑΣ

Η ΣΥΡΙΑΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Ἡ Αἴγυπτος καὶ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλῃ πόλῃ τῆς ἡ Ἀλεξάνδρεια, μποροῦν νὰ καμαρόνουν ὅτι δὲν τοὺς ἔλειψε ποτὲ ἡ φιλολογία.

Ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητι οἱ διάφοροι λαοὶ τοῦ κατοικοῦσαν τὴν Αἴγυπτον ἐξεδήλωσαν μετὰ τὰ γράμματα ὅτι αἰσθανόνταν μέσα τους. Γελώσετε δὲ ἂν νομίζετε ὅτι σήμερον ἡ πόλῃ μας κατάντησε περὶ κέντρο ἐμπορίου καὶ πνευματικῆς ἀποχανόσεως.

Τώρα ποῦ ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Ἀνατολὴ εἶνε ἀπόκλεισμένες, ἡ Ἀλεξάντρια ἔμεινε τὸ μόνο μέρος ποῦ μὲ τις σπύδες ποῦ ρίχνει κάποτε κάποτε, θυμίζει στοὺς βαρβάρους ὅτι ἐξ Ἀνατολῶν τὰ φῶτα».

Ἐμεῖς ὅμως οἱ Ῥωμαῖοὶ καὶ πολλοὶ Ἀνατολίτες πρέπει νὰ λυπούμαστε ποῦ δὲ συντελοῦμε στὸ μεγάλο φιλολογικὸ κίνημα τῆς πόλης μας, σ' αὐτὴ τὴ διάσωση τῆς ἀγνῆς φιλολογίας.

Ἀνάξιοι ἀπόγονοι τῶν Πτολεμαίων, ἀφήνουμε τοὺς Συριάνους νὰ μᾶς βάζουν τὰ γιαιλιά.

Εἶνε τώρα κοντὰ δυὸ χρόνια, ποῦ σκιάζουν τὴν Ἀλεξάντρια μὲ τὸ περιοδικό τους. Ὅλα τὰ φιλολογικὰ boudoirs γι' αὐτὸ μιλοῦνε καὶ ταχτικά βλέπει κανεὶς μερικὰ φυλλάδιὰ του καὶ στὸ Minet-el-Bassal.

Κοιμώτατο, κάθε μῆνα μὲ καινούργιο χρώμα, παρουσιάζεται δίχως καμμιά ἀπαίτηση. «Prends-moi tel que je suis» εἶνε τὸ μοτίβο του, καὶ ὁ τίτλος του μετριχοπέστατος «Ebauches».

Σὰς βεβαιῶ ὅτι ὅποιοι διάβασε ἓνα φυλλάδιο ἀπὸ τὶς «Ebauches», μὲ ἀληθινὴ βουλήνμα περιμένει νὰ βγῇ τὸ ἀκόλουθο.

Οἱ ποιητικὲς ψυχὲς βρίσκουν στὶς «Ebauches» Παρνασσὸ ὁλόκληρο, μὲ ἡμίθεο τὸν Ἐκτορα... Klaf, κοντὰ του τὴ Μοῦσα Nelly Zananiri καὶ λίγο κάτω ἀπὸ τὸ θρόνο τους τὸν Tasso. Ὅχι βέβαια τὸν Tasso ποῦ ξέρετε. Αὐτὸς εἶνε αἰῶνες ποῦ πέθανε. Ὁ Tasso τῶν Ebauches λέγεται René, καὶ εἶνε ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους συριάνους ποιητὲς τῆς γαλλικῆς φιλολογίας τῆς Αἰγύπτου.

Οἱ ψυχὲς οἱ πιὸ συλλογισμένες π' ἀρέσκονται σὲ βαθιεῖς μελέτες,μποροῦν νὰ διαβάσουν μέσα στὶς Ebauches κριτικὲς τοῦ Schemeil. Κριτικὲς υπερβολικὰ λογικὲς γιὰ τὸν Corneille, τὸν Racine, τὸν Lamartine, τὸν Musset, ποῦ θυμίζουμε στοὺς τριαντάρηδες τὶς καινόμορφες ἐκθέσεις τοῦ σχολιοῦ τῶν.

Τέλος οἱ ψυχὲς οἱ πιὸ πεταχτές ποῦ ταχτικά παραζολοῦν τὴ θεατρικὴ κίνηση τῆς πόλης μας μποροῦν νὰ περάσουν μιὰν ὥρα εὐχάριστη διαβάζοντας μερικὲς ἀναλύσεις ἀπὸ τὶς διάφορες ἐπιθεωρήσεις, ὅπως τὸ «Mieux vaut Rire» τὸ «Smile Up» ποῦ παίχτηκε στὸ Kursaal καὶ τὴ σειρά «Tout Casse» «Tout Passe» «Tout Lasse» τοῦ z. Denicheur ποῦ παίχτηκε στὸ Belle Vue μὲ πρωταγωνιστὴ τὸν P e t e r.

Οἱ διανοούμενοί μας ποῦ κρατοῦν περιοδικὰ ἄς πάρουν μᾶθημα ἀπὸ τὶς Ebauches γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τῆς ὕλης.

Τὸ συριάνο αὐτὸ περιοδικὸ εἶνε τόσο πλούσιο, ἀφοῦ ξεφυλλίζοντάς το κανεὶς βρίσκει μέσα γαιτρικὲς μελέτες γιὰ τὸ μικρόβιο τοῦ τύφου, γραμμένες ἀπὸ τὸ Docteur * * ὁ ὁποῖος ἐννοεῖ καὶ καλὰ νὰ μένει ἀγνωστος τοὺς χάσκοντες ἀπὸ θαυμασμό ἀναγνώστες του.

Τὸ φιλολογικὸ κίνημα τῶν Συριάνων τῆς πόλης μας ἔχει μεγάλη σημασία, γιὰτὶ μᾶς δέχνει μιὰ πρωτοφανὴ γαλλικὴ φιλολογία μὲ συριάνικο πνεῦμα.

Αὐτό, δυστυχῶς, ποῦ δὲν ἐπέτυχαν ἀκόμα οἱ ποιητὲς καὶ κριτικοὶ συριάνοι, εἶνε ἡ ἐφαρμογὴ τῆς γαλλικῆς γλώσσας στὸ πνεῦμα τῆς Συρίας.

Διαρκῶς βλέπουμε στὶς «Ebauches» φράσεις κάθε ἄλλο παρὰ γαλλικὲς. Ἀς ἐλπίζουμε ὅτι προσέχονται ἀπὸ τυπογραφικὰ λάθη. Γιὰτὶ δὲν εἶνε δυνατό νὰ ὑποθέσουμε ὅτι τέτοιοι ἀκαδημαῖκοὶ δὲ ξέρουν τὸ χειρισμὸ τῆς γαλλικῆς γλώσσας. Ἐχτὸς ἂν εἶνε πιὸ δυνατοὶ στὴ δική τους γλώσσα. Τότε ὅμως γιὰτὶ δὲ γράφουν ἀράβικα ;

Ἡ ἀράβικη γλώσσα σηκώνει πολὺ καλλίτερα ἀπὸ τὴν παριζιάνικη τὸ συριάνικο πνεῦμα.

Εἶθε ἡ Ebauches νὰ ἀλλάξουν γλώσσα. Θᾶχουν τοῦλάχιστο αὐτὸ τὸ καλὸ, ὅτι δὲ θὰ τὶς καταλαβαίνουμε.

Ἄν ἐπιμένουν ὅμως νὰ παρουσιάζονται γαλλικὰ στὸ κοινό, ὅσο Ἀλεξαντρινὸ κι' ἂν εἶνε, ἄς σκεφτοῦν, ὅτι, πρὶν ἀποφασίσαι κανεὶς νὰ γράφει, πρῶτα ἀπ' ὅλα πρέπει νὰ μετρήσῃ τὴ δυνάμει του. Κι' ἂν δεῖ ὅτι τὸ μυαλό του δὲν κατεβάζει ἰδέες, ἄς προσπαθῇ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν ἀναγνώστη μὲ τὸν καλὸ χειρισμὸ τῆς γλώσσας ποῦ γράφει.

Ἄν δὲ μπορεῖ οὔτε νὰ φωτίσῃ μὲ τὶς ἰδέες του οὔτε νὰ εὐχαριστήσῃ μὲ τὴ γλώσσα του, ἄς μὴ μᾶς ἐνοχλεῖ τότε μὲ τὸ κάλπικο ταλέντο του, κι' ἄς γίνῃ καλλίτερα τυπογράφος, ἂν ἔχει μανία γιὰ μελάνι καὶ γραμματα.